

Mariusz DACKO

BADANIE STANU BAZY EKONOMICZNEJ I STRUKTURY FUNKCJONALNEJ GMIN WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO METODAMI POŚREDNIMI

THE ANALYSIS OF THE CONDITION OF THE ECONOMIC BASE AND THE FUNCTIONAL STRUCTURE OF THE MAŁOPOLSKIE VOIVODESHIP GMINAS USING INDIRECT METHODS

Katedra Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie
al. Adama Mickiewicza 21, 31-120 Kraków

Abstract. One important factor behind the economic growth of regions includes human resources, in particular, labor resources. The theory of economic base deals with the problems related to the structure and allocation of labor resources, specialization and local surpluses of employees and their importance to the economic development of territorial units. The indirect research methods developed as part of the theory of the economic base were applied in this article to perform a synthetic assessment of the structure and allocation of labor resources and its relations to the economic growth of the Małopolskie Voivodeship gminas.

Słowa kluczowe: baza ekonomiczna, zasoby pracy.

Key words: economic base, labor resources.

WSTĘP

Artykuł dotyczy funkcji gmin i jej związku z rozwojem gospodarczym przy wykorzystaniu koncepcji tzw. bazy ekonomicznej. W koncepcji tej ludność pracującą danego obszaru dzieli się na dwie podstawowe grupy związane z gospodarką terytorialnie otwartą na zewnątrz (ponadlokalną) oraz z gospodarką terytorialnie domkniętą do wewnątrz (lokalną). Oba grupom, nazywanym egzo- i endogenicznymi, przypisuje się inne role w rozwoju danego regionu. Dlatego znajomość relacji pomiędzy nimi uznawano za szczególnie ważną w geografii ekonomicznej, a także w gospodarce i planowaniu przestrzennym. Jednym z podstawowych problemów teorii bazy ekonomicznej jest sam pomiar wielkości ww. grup. W niniejszej pracy pomiaru tego dokonano w sposób pośredni (Dacko 2007). Wykorzystując wskaźnik specjalizacji lokalnej oraz wskaźnik nadwyżki pracowników, wyznaczono i oceniono wielkość bazy ekonomicznej gmin województwa małopolskiego. Lokalne struktury zatrudnienia w badanych jednostkach odniesiono do struktury zatrudnienia w województwie. Na podstawie danych ze statystyki publicznej oba wskaźniki obliczono dla wszystkich gmin, rozpatrując zatrudnienie w trzech sektorach gospodarki narodowej: przemyśle, usługach rynkowych i usługach nierynkowych.

Celem pracy była ocena zróżnicowania bazy ekonomicznej gmin woj. małopolskiego oraz związków pomiędzy rozwojem gospodarczym gmin a stanem ich bazy ekonomicznej.

Teoria bazy ekonomicznej

Baza ekonomiczna to pojęcie utożsamiane z nadwyżką pracowników o charakterze egzogenicznym. Zostało ono zdefiniowane na początku XIX w. przez wybitnego niemieckiego ekonomistę i socjologa Wernera Sombarta. Twierdził on, że warunkiem powstawania i rozwoju miast jest tworzenie się w pewnych regionach nadwyżek produktów rolnych stanowiących podstawę wyżywienia ludności miejskiej. W kontekście rozwoju miast Sombart podkreślał znaczenie bogactw naturalnych oraz społeczno-gospodarczego rozwoju ich zaplecza (Domański 1993). W pracy „Der moderne Kapitalismus” Sombart jako pierwszy dokonał podziału ludności miasta na dwie grupy – tzw. twórców miast (ludność egzogeniczną) oraz ludność wypełniającą miasta (ludność endogeniczną), przypisując podstawowe znaczenie miastotwórcze pierwszej grupie, którą nazwał *Städtebildner*¹ i niejako marginalizując znaczenie grupy endogenicznej, którą nazwał *Städtfüller*².

Koncepcja Sombarta szybko zyskała rozgłos i niesłabnące zainteresowanie szerokiego grona wybitnych ekonomistów, geografów oraz urbanistów europejskich i amerykańskich. Jak twierdzi Kuciński (1994), stanowi ona jedyną koncepcję alternatywną objaśniającą rozwój ośrodków miejskich w odniesieniu do teorii ośrodków centralnych Christallera. Zdaniem Dziewońskiego (1971) istotny wkład w rozwój pojęć i stosowanej metodologii mieli m.in. twórca nowoczesnej teorii lokalizacji przemysłu Weber, wybitny urbanista amerykański Olmsted, urbaniści niemieccy Isenberg i Feder, ekonomista i socjolog amerykański Hoyt, geografowie amerykańscy Harris i Ullman, geograf szwedzki William-Olsson i wielu innych naukowców holenderskich, amerykańskich, brytyjskich, szwedzkich i rosyjskich.

Na początku lat 50. ubiegłego wieku sformułowano jednolitą teorię bazy ekonomicznej miast i uporządkowano ww. pojęcia i metody badawcze. W latach 60. w prace nad rozwojem i dalszą systematyzacją metod analitycznych teorii bazy ekonomicznej zaangażował się zespół naukowców *regional science* zgromadzony przy wybitnym amerykańskim teoretyku lokalizacji Isardzie. Przedstawiciele tego nurtu koncentrujący swoje badania na funkcjonowaniu gospodarki w przestrzeni, ze szczególnym uwzględnieniem statystyki oraz ekonometrii, prezentowali pogląd, że właśnie te proste metody, tradycyjnie stosowane w przypadku bazy ekonomicznej, są szczególnie przydatne w badaniach licznych mniejszych jednostek terytorialnych.

Po latach koncepcja podziału ludności na grupy egzo- i endogeniczne zapewniła sobie ważne i trwałe miejsce w planowaniu przestrzennym oraz naukach geograficzno-ekonomicznych. Zdaniem Dziewońskiego (1971) koncepcja ta ewoluowała w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat, a pojęcie bazy ekonomicznej zgeneralizowano i włączono do gospodarki regionalnej. Powszechnie uznano też, że można je stosować w analizie gospodarki każdego regionu (Dacko 2007).

---

¹ budowniczy miasta.

² wypełniający miasto.

MATERIAŁ I METODY

Bazę ekonomiczną odzwierciedlają proporcje w liczbie zatrudnionych w poszczególnych rodzajach działalności (Dziewoński 1971; Kuciński 1994). Jej precyzyjne pomiary są jednak utrudnione, ponieważ podział zatrudnionych na grupy egzo- i endogeniczną może przebiegać i często przebiega przez dany podmiot (przedsiębiorstwo, gospodarstwo), który część swoich towarów lub usług sprzedaje na zewnątrz danego obszaru, część zaś kieruje do społeczności lokalnej lub sam konsumuje. W związku z powyższym pomiar wielkości obu grup, endo- i egzogenicznej, staje się szczegółowym i niezwykle pracochłonnym badaniem sprzedaży towarów i usług w każdym przedsiębiorstwie na badanym obszarze. Dopiero na podstawie wyników tego badania ustala się proporcje pomiędzy obiema grupami pracowników (Dacko 2007). Metoda ta, znana jako „odbicie sprzedaży w zatrudnieniu”, daje najdokładniejsze wyniki, lecz ze względu na nieproporcjonalnie dużą, w stosunku do efektów, pracochłonność bywa rzadko stosowana.

Stosunkowo dużo uwagi, zarówno w teorii, jak i praktyce, poświęcono na identyfikację i pomiar bazy ekonomicznej metodami pośrednimi. Należy do nich metoda, nazwana przez Andrewsa metodą makrokosmiczną, opisywana szczegółowo przez Dziewońskiego (1971), Jerczyńskiego (1971) oraz Kucińskiego (1994). Polega ona na wyznaczeniu wielkości bazy ekonomicznej przez porównanie struktury zatrudnienia w badanej jednostce z ogólną strukturą zatrudnienia na większym obszarze, np. w regionie lub w kraju (Dacko 2007). Powszechnie wykorzystywane są w tym wypadku dwie miary – opracowany przez brytyjskiego ekonomistę Florence’a (Dziewoński 1971) wskaźnik specjalizacji lokalnej oraz wskaźnik nadwyżki pracowników autorstwa ekonomisty amerykańskiego Hoyta (Dziewoński 1971).

Wskaźnik specjalizacji lokalnej (W_{SL}) wyrażony jest w postaci wzoru:

$$W_{SL} = \frac{Z_i M}{ZM} - \frac{Z_i K}{ZK}$$

gdzie:

$Z_i M$ – zatrudnienie w działalności „i” na badanym obszarze,

ZM – zatrudnienie ogółem na badanym obszarze,

$Z_i K$ – zatrudnienie w działalności „i” w kraju (lub regionie),

ZK – zatrudnienie ogółem w kraju (lub regionie).

Jego interpretacja jest następująca: przy wartościach mniejszych od jedności lokalna produkcja jest mniejsza od produkcji krajowej i w tej dziedzinie działalności badana gospodarka jest deficytowa i może być uzupełniana importem. Większe od jedności wartości wskaźnika świadczą zaś o tym, że dobra i usługi z dużym prawdopodobieństwem są produkowane ponad

potrzeby lokalne, a ich nadwyżki eksportowane poza badany obszar. Podsumowując, im większa jest wartość tego wskaźnika, tym większa jest specjalizacja lokalna w analizowanej działalności na tle odniesienia, które stanowi z reguły kraj lub region.

Wskaźnik nadwyżki pracowników (W_{NP}), przy identycznych jak powyżej oznaczeniach, przyjmuje postać:

$$W_{NP} = Z_i M - (ZM \cdot \frac{Z_i K}{ZK})$$

Stanowi on różnicę pomiędzy aktualnym zatrudnieniem w danej działalności w badanym obszarze a iloczynem utworzonym przez całkowite zatrudnienie na tym obszarze i udział zatrudnienia bazowego (krajowego lub regionalnego) w rozważanej kategorii. Wartość wskaźnika nadwyżki pracowników wzrasta, gdy maleje wartość całkowitego zatrudnienia na badanym obszarze, stanowiącego rolę czynnika ważącego odpowiednie proporcje zatrudnienia bazowego.

Między wymienionymi wskaźnikami istnieje następująca relacja – jeżeli wskaźnik specjalizacji lokalnej jest równy jedności, to wskaźnik nadwyżki pracowników będzie równy zero. Na prostym przykładzie Jerczyński (1971) pokazuje, że istnieje taka możliwość, że badany obszar będzie bardziej wyspecjalizowany w działalności „i”, lecz będzie dostarczał większą nadwyżkę pracowników w działalności „j”. Autor ten dodaje, że własności ww. wskaźników pozwalają na odmienną i uzupełniającą się interpretację, bowiem duży wskaźnik specjalizacji lokalnej świadczy niejako o dużej randze badanej działalności na tle odniesienia (regionu lub kraju). Wysoki wskaźnik nadwyżki pracowników ma z kolei większą rangę lokalną i świadczy o znaczeniu takiej działalności dla samej badanej jednostki. Nie można jednak pominąć faktu, że wskaźnik nadwyżki pracowników (w przeciwieństwie do wskaźnika specjalizacji lokalnej) podawany jest w liczbach bezwzględnych i w takiej formie nadaje się jedynie do porównań znaczenia poszczególnych działalności na badanym obszarze. Aby więc dokonywać porównań ponadlokalnych, Jerczyński (1971) sugeruje, żeby oszacowane zatrudnienie nadwyżkowe podzielić np. przez całkowite zatrudnienie w badanych jednostkach terytorialnych. Tak też zrobiono, uzyskując udział zatrudnienia egzogenicznego w danej działalności w ogólnym zatrudnieniu lokalnym.

Oba omawiane wyżej wskaźniki obliczono dla gmin województwa małopolskiego na podstawie danych statystyki publicznej z roku 2003. Nie uwzględniały one wprawdzie informacji o strukturze zatrudnienia w mniejszych podmiotach gospodarczych (zatrudnienia do dziewięciu osób), GUS bowiem nie publikował takich danych. Założono jednak, że uzyskane wyniki mogą pozwolić na empiryczną weryfikację poglądu o silnym związku pomiędzy rozwiniętą bazą ekonomiczną gmin w sektorze usług rynkowych a korzystną sytuacją na lokalnych

rynkach pracy w badanych jednostkach. Spodziewano się także wyraźnie większej budżetowej samodzielności w gminach najbardziej wyspecjalizowanych w sektorze usług rynkowych.

Wskaźniki obliczono dla trzech sektorów gospodarki narodowej:

- dla przemysłu (sekcje³ C + D + E + F),
- dla usług rynkowych (sekcje G + H + I + J + K + O + P + Q),
- dla usług nierynkowych (sekcje L + M + N).

Jako odniesienie przyjęto ogólne zatrudnienie w województwie oraz zatrudnienie odnotowane w ww. sektorach gospodarki. Następnie uzyskane wyniki poddano szczegółowej analizie, obserwując tendencje w kształtowaniu się wskaźników specjalizacji oraz nadwyżki pracowników w każdym z badanych sektorów oraz badając relacje pomiędzy względnym zatrudnieniem a rozlokowaniem siły roboczej w poszczególnych sektorach gospodarki narodowej w gminach Małopolski.

WYNIKI I DYSKUSJA

W roku 2003 w województwie małopolskim znaczny odsetek pracujących w badanych podmiotach gospodarczych znajdował zatrudnienie w sektorze przemysłu (36%). Sektory usług rynkowych i nierynkowych absorbowwały odpowiednio 32% i 31% pracujących.

W tabeli 1 zestawiono gminy, których wspólną cechą było wyspecjalizowanie w sektorze przemysłu. Były to: Skrzyszów (gdzie zatrudnienie w przemyśle stanowiło aż 82% ogólnego zatrudnienia), a także Bolesław, Libiąż i Brzeszcze (gdzie w sektorze przemysłu pracowało ponad 70% ogółu zatrudnionych). Obliczone wskaźniki specjalizacji lokalnej wskazują, że w wymienionych gminach gospodarka lokalna była średnio ponad 2-krotnie bardziej wyspecjalizowana w przemyśle niż gospodarka regionalna. Stwierdzono także, że szacunkowe zatrudnienie o charakterze egzogenicznym w przemyśle stanowiło tutaj średnio aż 36% ogólnego zatrudnienia lokalnego. W uprzemysłowionych gminach, wymienionych w tab. 1, znacznemu (na tle innych gmin regionu) odsetkowi ludności udawało się znaleźć zatrudnienie na ich terenie (23%). Silnej specjalizacji gmin w przemyśle towarzyszyła ponadto ich duża samodzielność budżetowa. Średni udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin, wymienionych w tab. 1, wyniósł bowiem aż 51%.

---

³ Podmioty gospodarcze wg sekcji PKD: sekcja A – rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; sekcja B – rybactwo; sekcja C – górnictwo; sekcja D – przetwórstwo przemysłowe; sekcja E – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę; sekcja F – budownictwo; sekcja G – handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego; sekcja H – hotele i restauracje; sekcja I – transport, gospodarka magazynowa i łączność; sekcja J – pośrednictwo finansowe; sekcja K – obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej; sekcja L – administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne; sekcja M – edukacja; sekcja N – ochrona zdrowia i pomoc społeczna; sekcja O – działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała; sekcja P – gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; sekcja Q – organizacje i zespoły eksterytorialne.

Tabela 1. Specjalizacja lokalna i nadwyżka pracowników w przemyśle

Gmina	Powiat	$W_{SL\text{prze}}$	$W_{NP\text{prze}}[\%]$	$L_p / L_m[\%]$	$S_b[\%]$
Skrzyszów	tarnowski	2,308	47	19	30
Bolesław k. Olkusza	olkuski	2,076	38	26	69
Libiąż	chrzanowski	2,065	38	23	57
Brzeszcze	oświęcimski	2,045	37	27	61
Jordanów miasto	suski	1,918	33	36	45
Niepołomice	wielicki	1,884	32	18	54
Świątniki Górne	krakowski	1,875	31	11	43
Średnia		2,024	36	23	51

$W_{SL\text{prze}}$ – wskaźnik specjalizacji lokalnej w przemyśle.

$W_{NP\text{prze}}$ – udział zatrudnienia egzogenicznego w przemyśle w ogólnym zatrudnieniu lokalnym.

L_p / L_m – liczba pracujących ogółem w odniesieniu do liczby ludności faktycznie zamieszkującej gminę.

S_b – samodzielność budżetowa (udział dochodów własnych w dochodach ogółem gminy).

Istotną prawidłowością odnotowanych przypadków najwyższej specjalizacji lokalnej gmin województwa małopolskiego w usługach rynkowych jest istnienie na ich obszarach cennych walorów środowiska, stanowiącego pierwotny, ale i zarazem bierny czynnik wzrostu gospodarczego. Poza jednym wyjątkiem – gminą Szczucin świadczą o tym dane zawarte w tab. 2. Niewątpliwie właśnie atuty środowiska w gminach, takich jak Kościelisko, Zakopane, Sucha Beskidzka, Bukowina Tatrzańska, Szczawnica, sprawiają, że znaczenie usług rynkowych, świadczonych przez te gminy, wykracza nie tylko poza region, ale także i poza granice kraju (Dacko 2007). Interpretując zestawione w tab. 2 wskaźniki, stwierdzono, że specjalizacja lokalna w sektorze usług rynkowych w przodujących pod tym względem w regionie gminach nie była tak duża jak w gminach uprzemysłowionych. Wskaźnik specjalizacji lokalnej zawierał się bowiem w przedziale od 1,329 (w gminie Szczawnica) do 1,834 (w gminie Kościelisko). Średnia wartość tego wskaźnika wskazuje, że w wymienionych gminach gospodarka lokalna była 1,5-krotnie bardziej wyspecjalizowana w usługach rynkowych niż gospodarka regionu. Szacunkowa nadwyżka pracowników o charakterze egzogenicznym w sektorze usług rynkowych stanowiła tutaj średnio 16% ogólnego zatrudnienia lokalnego. Stwierdzono, że w gminach o rozwiniętym sektorze usług rynkowych niższy odsetek ludności je zamieszkującej znajdował w nich zatrudnienie (16%). Samodzielność budżetowa zaś (wprawdzie niższa niż w gminach uprzemysłowionych) kształtowała się na poziomie wyraźnie przewyższającym średnią w regionie.

Tabela 2. Specjalizacja lokalna i nadwyżka pracowników w usługach rynkowych

Gmina	Powiat	$W_{SL\text{ur}}$	$W_{NP\text{ur}}[\%]$	$L_p / L_m[\%]$	$S_b[\%]$
Kościelisko	tatrzański	1,834	27	7	45
Zakopane	tatrzański	1,576	19	28	75
Wielka Wieś	krakowski	1,476	15	7	55
Szczucin	dąbrowski	1,455	15	8	22
Sucha Beskidzka	suski	1,429	14	43	52
Bukowina Tatrzańska	tatrzański	1,349	11	5	24
Szczawnica	nowotarski	1,329	11	12	54
Średnia		1,493	16	16	47

Objaśnienia oznaczeń zob. tab. 1.

W gminach, w których stwierdzono najwyższą specjalizację lokalną w sektorze usług nierynkowych, udział zatrudnienia w tym sektorze gospodarki (w stosunku do zatrudnienia ogółem) kształtował się na bardzo wysokim poziomie, wynoszącym od 68% do nawet 84%. Gospodarka lokalna była tutaj często niemal 3-krotnie bardziej wyspecjalizowana w usługach nierynkowych niż gospodarka regionalna (Dacko 2007).

Na podstawie wskaźnika specjalizacji lokalnej, oszacowanego dla gminy Wietrzychowice, można stwierdzić (z dużym uproszczeniem), że w gminie tej około 1/3 spośród 216 osób zatrudnionych w usługach nierynkowych byłaby wystarczająca do zaspokojenia potrzeb lokalnych związanych z tym sektorem gospodarki. W myśl teorii bazy ekonomicznej pozostałe osoby to pracownicy nadwyżkowi, którzy powinni być związani z działalnością skierowaną na zewnątrz obszaru. Tę prawidłowość potwierdza obliczony udział zatrudnienia egzogenicznego w usługach nierynkowych w ogólnym zatrudnieniu lokalnym. Wynosił on bowiem tutaj średnio aż 46%. Wskaźnik zatrudnienia lokalnej ludności w gminach wymienionych w tab. 3 wynosił średnio jedynie 4%. Mieszkańcy tych gmin znajdowali zatem zatrudnienie głównie poza ich obszarami bądź w mniejszych, nieobjętych badaniami GUS, podmiotach gospodarczych (zatrudniających do 9 osób). Znacznie większe było także uzależnienie budżetów wymienionych gmin od budżetu państwa. Dochody własne stanowiły tu bowiem średnio już tylko 1/5 dochodów budżetowych ogółem.

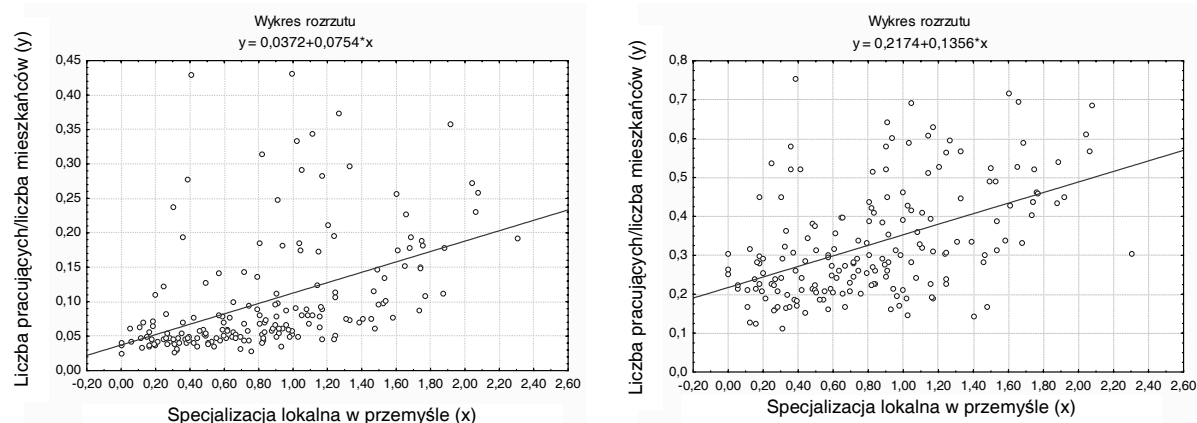
Tabela 3. Specjalizacja lokalna i nadwyżka pracowników w usługach nierynkowych

Gmina	Powiat	$W_{SL\ unr}$	$W_{NP\ unr}$ [%]	L_p / L_m [%]	S_b [%]
Wietrzychowice	tarnowski	2,729	54	6	22
Lipnica Wielka	nowotarski	2,648	51	3	12
Słaboszów	miechowski	2,604	50	3	26
Mędrzechów	dąbrowski	2,504	47	5	21
Łukowica	limanowski	2,312	41	3	13
Słopnice	limanowski	2,295	40	4	11
Gołcza	miechowski	2,250	39	6	29
Średnia		2,477	46	4	19

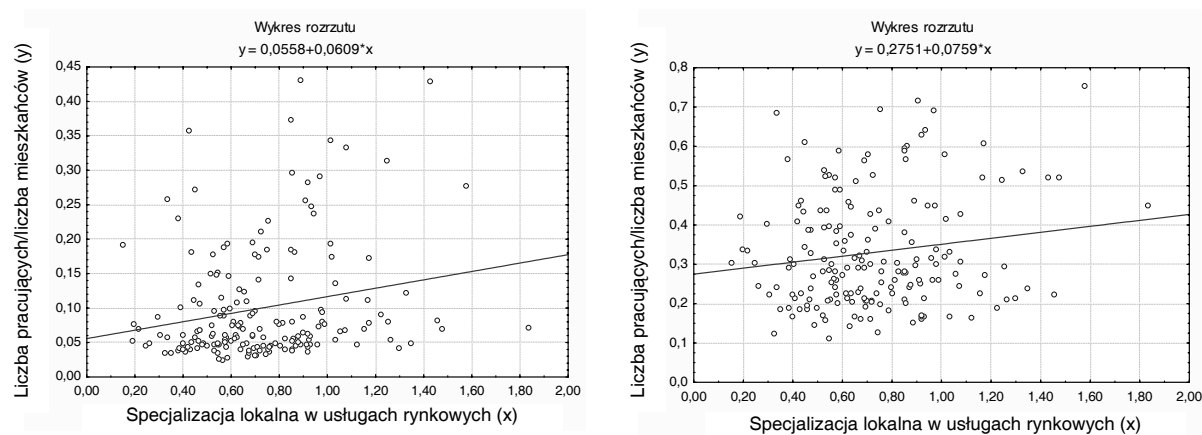
Objaśnienia oznaczeń zob. tab. 1.

Dobłą sytuację na lokalnych rynkach pracy oraz najkorzystniejsze w województwie relacje pomiędzy dochodami własnymi a ogólnymi dochodami budżetowymi gmin, świadczące o ich znacznej samodzielności budżetowej, zaobserwowano w gminach najbardziej wyspecjalizowanych w sektorze przemysłu i usług rynkowych. Najwyższej specjalizacji w usługach o charakterze nierynkowym towarzyszyła wyraźnie gorsza sytuacja na lokalnych rynkach pracy oraz zdecydowanie mniejsza samodzielność budżetowa. Aby zweryfikować zaobserwowane tendencje i ocenić możliwości uogólnienia ich na całą badaną populację, sporządzono dla wszystkich gmin województwa małopolskiego wykresy rozrzutu wskaźników: liczby pracujących w przeliczeniu na liczbę mieszkańców, samodzielności budżetowej oraz specjalizacji lokalnej w badanych sektorach gospodarki narodowej.

Sporządzone wykresy (rys. 1 i 2) potwierdziły lepszą sytuację na rynkach pracy i wyższą samodzielność budżetową gmin w przypadku rozwiniętych lokalnie sektorów przemysłu i usług rynkowych. Wyrażna była odwrotnie proporcjonalna zależność pomiędzy sytuacją na lokalnych rynkach pracy i samodzielnością budżetową gmin a specjalizacją lokalną w sektorze usług nierynkowych (rys. 3). Pomijając inne czynniki, specjalizacja w usługach nierynkowych wydaje się osłabiać gospodarczo gminy małopolski. Problem ten jest jednak z pewnością znacznie bardziej złożony, gdyż na usługi nierynkowe składa się kilka sekcji gospodarki: administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne, edukacja oraz ochrona zdrowia i pomoc społeczna. Lokalne zatrudnienie w tych sekcjach ma zróżnicowane proporcje. Wpływ różnorodnych usług nierynkowych na poziom i stan gospodarki lokalnej z pewnością nie jest jednoznaczny. Edukacja i ochrona zdrowia to sekcje gospodarki, które – jeśli tylko świadczą usługi o charakterze egzogenicznym, a więc wykraczające poza obszary badanych gmin (np. cieszące się popularnością szkoły wyższe, znane uzdrowiska czy sanatoria) – mogą mieć zdecydowanie pozytywny wpływ na gospodarkę lokalną i sferę budżetową gmin.

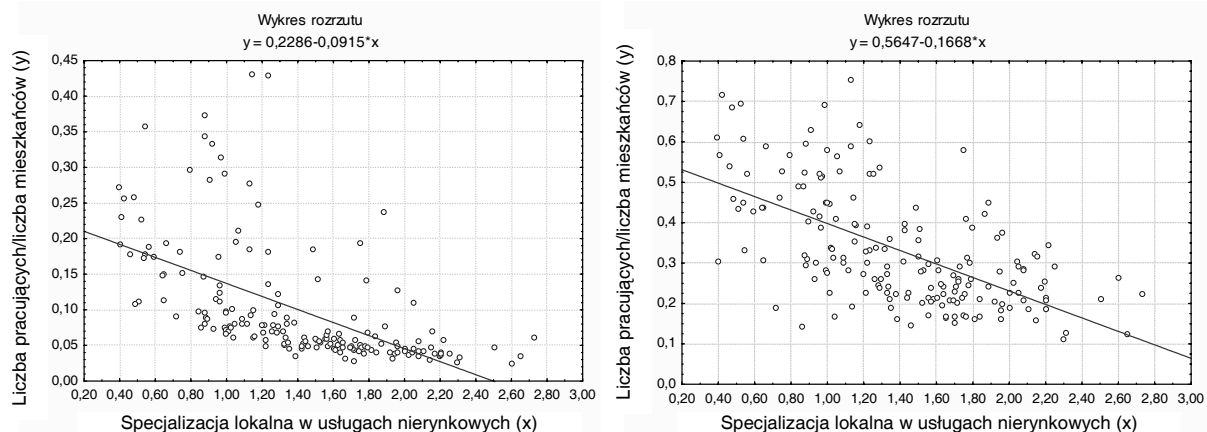

Rys. 1. Sytuacja na lokalnych rynkach pracy i samodzielność budżetowa gmin a specjalizacja lokalna w sektorze przemysłu

Rys. 2. Sytuacja na lokalnych rynkach pracy i samodzielność budżetowa gmin a specjalizacja lokalna w sektorze usług rynkowych

Rys. 3. Sytuacja na lokalnych rynkach pracy i samodzielność budżetowa gmin w funkcji specjalizacji lokalnej w sektorze usług nierynkowych

Tezy o znaczeniu usług rynkowych dla lokalnej gospodarki potwierdza przykład gminy Zakopane, która przy wysokiej specjalizacji w sektorze usług rynkowych oraz wysokim zatrudnieniu względnym o charakterze egzogenicznym (w odniesieniu do ogólnego zatrudnienia lokalnego) na poziomie 19% osiągnęła najwyższy w Małopolsce poziom samodzielności budżetowej (75%). Wiele innych badanych mierników rozwoju (Dacko 2007) również wskazuje na pozytywny wpływ specjalizacji w usługach rynkowych na stan gospodarki w tej gminie. Jednak w gminie Kościelisko, w której specjalizacja lokalna oraz względne zatrudnienie egzogeniczne w usługach rynkowych osiągnęły najwyższy poziom w województwie (odpowiednio 1,834 i 27%), uzyskano znacznie gorsze wyniki. Niewielki odsetek mieszkańców Kościeliska (7%) znajduje zatrudnienie w tej gminie, samodzielność budżetowa Kościeliska nie przekracza zaś 45%. Takie relacje pomiędzy dochodami własnymi a dochodami ogółem gminy nie należą wprawdzie do niskich, ale należy nadmienić, że aż 35 gmin w województwie małopolskim osiągnęło poziom samodzielności budżetowej wyższy niż Kościelisko.

PODSUMOWANIE

W koncepcji bazy ekonomicznej podkreśla się znaczenie funkcji egzogenicznych, gdyż tworzą one podstawę rozwoju gospodarczego. Obejmują one działalności ponadlokalne i są wyrazem otwarcia badanych jednostek na świat zewnętrzny. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują jednak, że w badanym regionie rozwój funkcji egzogenicznych ma pozytywny wpływ na gospodarkę jedynie w przypadku sektorów przemysłu oraz usług rynkowych.

Wskaźnik specjalizacji lokalnej z pewnością znacznie upraszcza skomplikowany problem pomiaru bazy ekonomicznej. Pomija on wpływ wielkości i rangi gminy na ocenę specjalizacji lokalnej. Dlatego w badaniach nad bazą ekonomiczną gmin w Małopolsce uwzględniono względny wskaźnik nadwyżki pracowników. Wielkość ogólnego zatrudnienia na badanym obszarze pełni bowiem w przypadku tego wskaźnika rolę czynnika ważącego.

Badania przeprowadzone z wykorzystaniem metod pośrednich potwierdzają, że wskaźniki specjalizacji lokalnej oraz względnej nadwyżki pracowników mogą w badaniach regionalnych stanowić proste i stosunkowo łatwe do zastosowania narzędzie porównawcze. Umożliwiają one przeprowadzenie syntetycznej oceny zróżnicowania specjalizacji gmin województwa małopolskiego w poszczególnych sektorach gospodarki.

PIŚMIENNICTWO

- Dacko M.** 2007. Baza ekonomiczna i struktura funkcjonalna gmin województwa małopolskiego. *Rocz. Nauk. Stow. Ekon. Rol. Agrobiz.* 9 (2), 57–63.
- Domański R.** 1993. *Zasady geografii społeczno-ekonomicznej*, Warszawa, Wydaw. Nauk. PWN, 54–57.
- Dziwoński K.** 1971. Studium rozwoju pojęć, metod i ich zastosowań. Baza ekonomiczna i struktura funkcjonalna miast. *Pr. Geogr. IG PAN* 87, 12–65, 79–82.
- Jerczyński M.** 1971. Metody pośrednie identyfikacji i pomiaru. Baza ekonomiczna i struktura funkcjonalna miast. *Pr. Geogr. IG PAN* 87, 127–132
- Kuciński K.** 1994. *Geografia ekonomiczna. Zarys teoretyczny*, Warszawa, Wydaw. SGH, 129–135.